

Leif Lindberg:

Om husbehovsfisket

Att lära sig fiska var för mig som Bergkvaragrabb självklart. Meta löja, spigg, mört och små-
abborrar var en av de vanligaste fritidssysselsättningarna på sommaren på den tiden då barn
var tvungna att aktivera sig själva utan tillrättlägganden från vuxenvärlden. Einar Holgersson
och hans bröder var stormetare och särskilt skickliga.

Efter hand blev det fiske efter matfisk, kustnära. Läromästare och fiskarkompis var min bror
Nils-Åke, som i sin tur hade lärt sig av den något äldre Arne, som var son till tullen
Magnusson.

Gädda

Vi fiskade gädda under hela året, utom i själva leken. På vintern var det med gäddsaxar. Vi
högg upp hål i isen med en särskild isyxa. Det var en gammal vedyxa, som skeppssmeden
Edvin Branting försett med ett längre blad. Betet var mört, som vi fångade med nät innan isen
la sig. Sedan förvarade vi mört i en sump, som vi lagt tyngder på så att den låg kvar på
botten för att inte frysa fast i isen. När man behövde bete fick man, om det var is, hugga upp
ett litet hål i isen och dra upp sumpen på iskanten.

Efterhand lärde man sig vilka platser gäddorna föredrog. Och på vintern var det alltid
strandnära på en halv till en meters djup. Fisket var allra bäst vid ny is eller just innan isen
skulle bryta upp på våren. Direkt efter islossningen fiskade vi med gäddryssjor. Bästa
fångstplatserna var nordost om Krutholmen och östra udden av Skytteholmen. Det visste alla,
så det var bäst att bevaka och snabbt vara på plats när isen bröt upp för att säkra platserna.

Vi var tidiga med moderna gäddryssjor, som vi köpte via postorder. Dessa fiskade avsevärt
bättre än de ryssjor för i första hand ål som användes. Jag minns när vi första gången skulle
vittja en nyinköpt gäddryssja med extra finesser jämfört med de gamla. Vi hade satt ut den vid
skytteholmen dagen innan. Problemet, när vi skulle vittja, var att på båtbyggen – den
nuvarande byggen med bänkar – stod Karl Eriksson uppenbart intresserad av vårt fiske. Och
vi ville ha fångstresultatet hemligt. Så vi rodde fram och tittade ner i struten. Innehållet, dvs.
fiskarna, gjorde att struten svajade betänkligt. Snabbt rodde vi bort därifrån. Vi passerade Karl
som nyfiket frågade om fångsten. Svaret han fick var att det inte var aktuellt att lyfta på
struten ännu. För honom var det underförstått att fångsten var noll. Men efter en stund
återvände vi och tömde ut sex präktiga gäddor.
Det blev mer än 100 gäddor i ryssjorna varje år och det som inte gick åt i den nära kretsen
såldes till fiskhandlaren Gottfrid Johansson.

Efter leken gav sig gäddorna ut på djupare vatten och då fiskade vi med gäddrev. En gäddrev
förankrades med en sten i varje ände. Gäddreven, som kunde vara ett par hundra meter lång,
försågs med en tafs och en mindre sten för att hålla reven nere på botten med 10-15 meters
mellanrum. I tafsens, som var ca 1,5 meter lång, fästes en mörtförsedd gäddkrok med
metalltafs, som skjutits in i mörtens mun och ut i analöppningen. I ryggen på mörtens satt en
liten krok med en kork som höll mörtens uppe i vattnet. Detta fiske var mycket spännande.

På hösten fiskade vi med gäddstakar med ungefär samma utrustning som för isfisket. Men pinnar över hålet i isen där reven var fastsatt ersattes med en stake. Stakarna drevs ner i botten nära land, vid vassruggar, Stakarna hade 20-30% lutning och de höggs i alhagen.

För de äldre, proffsigare fiskeentusiasterna avslutades gäddfisket på senhösten med netsning med grundgarn när gäddorna i höstens högvatten sökte sig allt närmare land. Grimgarnen sattes ut från land eller holme i en båge. Gäddorna skrämades in i näten genom att fiskaren med plaskande rodd drev dem framför sig.

Abborre

Riktat fiske mot abborre var inte så frekvent. Abborre fanns överallt som bifångst på gädd- och ålrevar och i ryssjor. När det fiskades abborre var det med nät, oftast ute på grynnorna där abborrar sommartid älskade att hålla till i tången eller ålgräset därutån.

Flundrefisket

Flundrefisket skedde då, som nu, uteslutande med nät. De är 3,5 - 4 fot djupa och ca 60 m långa med 55 mm maskor. Våra första flundregarn köpte vi av lotsförman Norberg. Flötena i övertelnen var små korkar och sänkena i undertelnen var ståltrådsringar. Både kork och ringar hade en väldig förmåga att trassla in sig i nätet och krånglade till fisket i förhållande till idag. Nu är flöte och sänke invävt i respektive telnar.

Fisket började ett par veckor efter midsommar när flundrorna hunnit äta upp sig efter leken och då i hamnbassängen. Efter hand när vattnet blev varmare simmade längre ut.

De bästa fångstplatserna fanns söder om Bergkvara, öster om ön Fimpan och vidare söderut i en linje genom kumlet (stenhögen) på Bergkvara kärr och Söderåkra kyrka. Men dit var det inte för oss pojkar tillåtet att ta oss. De första åren rodde vi och så småningom fick vi en ABS-motor i vår 14-fots blekingeeka.

Gulål

Fisket efter gulål var mycket frekvent. Det börjar på våren med ryssjefiske. Ryssjorna sattes ut från land på grunt vatten där stenrabblar plockats upp som början på fångstarmen. Sådana stenrabblar syns fortfarande överallt vid stranden och på öarna vid lågt vattenstånd. Att fisket började där berodde på att det grunda vattnet först blev uppvärmt och ålen kräver ca 9° temperatur i vattnet för att aktivera sig efter den dvalalika tillvaron i bottensedimenten under vintern.

"Hutta" ål (Ljustra)

Att "hutta ål" var att hugga bytet med hjälp av en lång stång försedd med ett järn med vassa hullingar. Den tekniken krävde lång erfarenhet och var inget för oss pojkar. Det som komplicerade extra var ljusbrytningen som gjorde att stången uppfattades som knäckt med en vinkel på 20-30° där den passerade vattenytan.

Fisket skedde vanligtvis efter mörkrets inbrott från sommar till höst. För att se något var båten försedd med en ljuskälla i fören utanför relingen. Historiskt var ljuskällan skenet från en vedbrasa. På Sjöfartsmuseet finns den smidda utrustning som behövdes för att hålla hårdheten uppe. Senare blev det i tur och ordning karbidlampor, fotogenlampor och till sist gasollampor innan detta fiske förbjöds därför att det skadades alltför många ålar som inte fångades. Det

krävdes stor skicklighet att, i den lilla båt man använde, stå i fören och paddla sig fram med hjälp av stängen så ljudlöst som möjligt och snabbt kunna hugga till när en ål visade sig på botten. Det måste också vara vindstilla.

Visst sådant fiske bedrevs också dagtid vid absolut stiltje. Då gällde det att se var ålen kunde finnas när på sin höjd någon del var synlig där den låg nere i bottensedimentet.

En speciell hulling var den s.k. blindhullningen vintertid på isen. En vak höggs upp och man började stöta huggjärnet ner i botten lodrätt. Och man gick runt hålet i allt vidare cirklar så länge stängen nådde botten. Ålen var vid i det fyrgradiga vattnet, som rådde där, helt passiviserad.

Den stora mängden gulål togs på rev. Detta krävde kunskap hos utövaren och uthållighet hos oss pojkar för att lära oss detta fiske. Det gällde att känna till hur man fick tag i agn (tångräka, löja, mask) och man måste känna till var fisken befann sig vid olika tider av fiskesäsongen. Och vid vilket väder fisket var mest framgångsrikt.

Bäst som agn var tångräka. Den fångade vi med släphäv, som man sköt framför sig gående på botten. Räkorna, som höll till i bottenvegetationen fångades upp i nätet ovanför den bräda som håven nedtill var försedd med. Räkor fångade vi oftast i Ångaskär strax intill Skytteholmsbron. De fanns också i Bålvik vid Sjöheden mitt emot badudden.

När det fanns räkor valde vi helst det som bete. Men under högsommaren när ålen fanns längre ut från land på grundklackarna använde vi löjor. Dessa fångades med häv i Strömdraget in till Ångaskär eller längs kajerna där löjstimmen sommartid valde skuggiga platser mellan skutorna och kajen.

Mask var tredje alternativet när inget annat bete gick att uppbringa. Metoden att hitta mask var inte den snyggaste. En plats med djup matjord vattnades rikligt. Sedan stacks en grep ner i jorden och en elkabel drogs fram där den ena tråden isolerades och den andra sattes fast i grepen. Sedan slog man på strömmen och elektricitet leddes ner i jorden. Masken reagerade kraftigt inom en radie på fyra, fem meter och den försökte undkomma genom att ta sig upp på markytan, där vi flinkt plockade dem.

En enkel förhållningsregel vid ålrevsfiske var att reven skulle läggas ut så sent som möjligt på kvällen och en annan var att se till att reven sjönk till botten så snabbt som möjligt. Båda dessa saker var viktiga för att undvika att få oönskade abborrar på krokarna. Viktigt var också att ta upp reven tidigt nästa morgon. Annars kunde ålen slita sig loss eller sno in sig i bottenvegetation i synnerhet om man fiskade där det fanns mycket tång. Då kunde det ibland bli svårt att få upp reven.

Entusiasmen att sätta ålreven på kvällen var oftast stor medan viljan att stiga upp tidigt följande morgon, så som hade bestämts, var mindre. Mor som skulle väcka och få iväg oss var knappast glad över vårt ålrevsfiske när vi efter tredje väckningen ett par timmar försenade vacklade iväg.

Generellt var stilla väder och månsken sämsta fiskeväder. Sjövind med grumligt vatten och utan månsken var bäst. Då var aktiviteten i vattnet störst och ålen utnyttjade detta för att söka föda. Vi fiskade med 100-150 krokarna och en nomalfångst var en ål på ca tio krokarna. Den ål

som vi inte åt upp i den nära kretsen sålde vi till Hilding Jonassons ålrökeri, som låg där Lars och Katrin Sjöholm bor nu. Skorstenen från rökugnen syns fortfarande.

Sillfisket

Sillfisket var ett fiske för de vuxna, som bedrevs i huvudsak vår och höst när vår- respektive höstsillen kom in för att leka. Ett problem med detta fiske var den kraftigt ojämna fångsten: ofta beskedlig men ibland alldeles för mycket. Då var det svårt att finna avsättning för allt. Detta drabbade för ett par årtionden sedan Bertil Östergren, som gillade att fiska. Han fick vad man i folkmun kallar "lunan", en sill i nästan varje maska. Han hade satt flera garn och båten var liten. Med stort besvär kunde han släpa hem ett i sänder. Han insåg snabbt att det var omöjligt att plocka garnen rena innan fisken surnat. Då fattade han det överraskande men kloka beslutet att sänka garnen ner i Ängaskärs dyiga botten och låta sillen ruttna bort. Detta gick utmärkt eftersom nätet var av konstfiber och då opåverkat.

Att kunna fiska sill också sommartid krävde sin man. Sillar flyr varmt vatten och söker sig mot kallare. För att hitta kallt vatten och därmed hopp om att kunna få sill använde vår siste anställda ålfiskare Harry Petersson den teknik han en gång lärt sig i Blekinge. För att kolla vattentemperaturen vid botten sänkte han ner en korkförsedd tom flaska till botten. Korken var försedd med en särskild lina. Korken rycktes loss och den då vattenfyllda flaskan hissades upp och temperaturen på vattnet mättes. Så kunde han avgöra om det var lönt att sätta garn.

Torsk

Torskfisket var, som sillfisket, de vuxnas fiske och skedde i huvudsak på hösten när vattnet blivit svalare och torsken gick längre upp i sundet. Krokfiske var det vanligaste och en torskrevlåda såg ut ungefär ut som en ålrevslåda men allt var större och grövre. Som agn användes sillbitar. Alternativ till krokfisket var pilkning. En del torsk saltades för vinterns behov.